

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Preporuke za *učenje i obrazovanje odraslih*¹

2015

¹ Naslov izvornika „Recommendation on Adult Learning and Education 2015“
(<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002451/245179e.pdf>)

Objavljeno 2016. godine od strane UNESCO-a i UIL-a.

© Ilustracija naslovne strane originala: Shutterstock

Štampano u Francuskoj

Predgovor

Preporuke za učenje i obrazovanje odraslih je usvojena tokom 38. zasjedanja UNESCO Generalne konferencije u novembru 2015. Preporuka podržava Akcioni okvir Obrazovanje 2030, odražava globalne trendove i vodilja je za transformaciju i omogućavanje ravnopravnih mogućnosti za učenje mladih i odraslih.

Aktualizacija Preporuke za razvoj obrazovanja odraslih iz 1976. godine predložena je tokom UNESCO Međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih (CONFINTEA) 1997 i 2009. Preporuka za učenje i obrazovanje odraslih 2015 nadilazi Preporuku iz 1976, te predstavlja najaktualniji i najopsežniji instrument za nositelje odluka u oblasti učenja i obrazovanja odraslih, istraživače, praktičare iz vladinih struktura i organizacija civilnog društva i drugih, globalnih, interesnih strana. Uzimajući u obzir brze promjene svijeta u kojem živimo, Preporuka postavlja principe za promociju i razvoj učenja i obrazovanja odraslih u državama članicama UNESCO-a.

Preporuke 2015 na sveobuhvatan i sistematičan način pristupa učenju i obrazovanju odraslih i definira tri ključne oblasti učenja i vještina: pismenost i bazične vještine; daljnje obrazovanje i stručna obuka; vještine u oblastima liberalizma, popularizma, građanstva i učenja zajednice. Također se opisuje pet transverzalnih oblasti djelovanja: politika; upravljanje; financiranje; participacija; inkluzija i jednakost; kvalitet. Ova područja su već predstavljena međunarodnoj zajednici u Belémskom okviru za akciju, usvojenom tokom CONFINTEA-e 2009. godine, u kojem su definirane smjernice za unapređenje učenja i obrazovanja odraslih u zemljama članicama. Ovaj integrativan i dosljedan pristup će pomoći zemljama članicama da osiguraju inkluzivno i ravnopravno kvalitetno obrazovanje, te promoviraju mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve (4. cilj održivog razvoja). Sljedeći korak zemalja članica bi trebala biti implementacije Preporuke i dalje jačanje međunarodne saradnje na području učenja i obrazovanja odraslih. Proces CONFINTEA, koji uključuje redovno izvještavanje u obliku Globalnog izvještaja o učenju i obrazovanju odraslih (GRALE), će pomoći u praćenju aktivnosti zemalja članica pri implementaciji Preporuka.

UNESCO Institut za cjeloživotno učenje (UIL) je, uz konsultacije sa brojnim interesnim stranama iz zemalja članica, imao ključnu ulogu u izradi nacrtu Preporuke. Taj proces je tekao uporedo sa revizijom UNESCO-ve Preporuke za tehničko i stručno obrazovanje i trening (TVET) kako bi se ova dva normativna instrumenta međusobno dopunjavala.

U skladu sa svojim mandatom UIL će nastaviti promociju cjeloživotnog učenja za sve, fokusirajući se na politike i strategije cjeloživotnog učenja, pismenost i bazične vještine, te učenje i obrazovanje odraslih.

Preporuka za učenje i obrazovanje odraslih 2015 bi mogla odigrati važnu ulogu u ispunjenju ovog mandata i unapređenju uvjeta učenja za mlade i odrasle u državama članicama UNESCO-a.

Qian Tang

Zamjenik generalnog direktora za obrazovanje

Preporuke za *učenje i obrazovanje odraslih*

Preambula

UNESCO Generalna konferencija, Pariz, 03.-08. novembar 2015., na 38. zasjedanju:

Pozivamo se na principe postavljene u Članu 26. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948.), Član 13. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), Član 10. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979.), Članove 28. i 29. Konvencije o pravima djeteta (1989.), Član 24. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (2006.) i principe koje obuhvata Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju (1960.),

Reafirmiramo da u okviru cjeloživotnog učenja pismenost čini njegov neizostavan osnov, a učenje i obrazovanje odraslih njegov integrativni dio. Pismenost i učenje i obrazovanje odraslih doprinose realizaciji prava na obrazovanje koje omogućuje odraslima da ostvaruju druga, ekonomska, politička, socijalna i kulturna prava, te trebaju ispunjavati ključne kriterije raspoloživosti, dostupnosti, prihvatljivosti i prilagodljivosti u skladu sa Općim komentarom br. 13 Komiteta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, odnosno Ekonomskog i socijalnog vijeća Ujedinjenih naroda (21. zasjedanje), pozivajući se na Član 13. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,

Priznajemo da živimo u svijetu brzih promjena u kojem se vlade i građani istovremeno suočavaju sa izazovima, koji nas tjeraju da preispitamo uvjete za ostvarenje prava na obrazovanje za sve odrasle,

Ponovo ističemo značajnu ulogu učenja i obrazovanja odraslih za Agendu održivog razvoja 2030, usvojenu na Samitu održivog razvoja Ujedinjenih naroda (New York, septembar 2015.), podsjećajući na obvezivanje međunarodne zajednice na promociju društvenog razvoja, održiv i inkluzivan ekonomski rast, zaštitu okoline i iskorjenjivanje siromaštva i gladi,

U svjetlu Inčonske Deklaracije „Obrazovanje 2030: Ka inkluzivnom i ravnopravnom kvalitetnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju za sve“ i Akcionog okvira Obrazovanje 2030.,

Priznajemo postignuća u razvoju učenja i obrazovanja odraslih od 1976. godine - razmatrana 1985., 1997. i 2009., tokom Međunarodnih konferencija o obrazovanju odraslih (CONFITEA IV, V i VI), te Konferencije „Obrazovanje za sve“ (EFA, Jomtien 1990. i Svjetski

obrazovni forum, Dakar 2000.) – ali i potrebu za daljim jačanjem učenja i obrazovanja odraslih, kao što je i zabilježeno u Globalnom izvještaju o učenju i obrazovanju odraslih (GRALE) 2009. i 2013. godine,

Pozivamo se na Međunarodnu standardnu klasifikaciju obrazovanja iz 2011.,

Ističemo važnost unapređivanja tehničkog stručnog obrazovanja i obuke kako je navedeno u UNESCO Preporuci za tehničko i stručno obrazovanje i obuku (2015.), koja sadrži specifične odredbe za kontinuirani trening i profesionalni razvoj,

Odlučujemo na osnovu 37 C/Rezolucije 16, da Preporuka o razvoju obrazovanja odraslih iz 1976. treba biti revidirana kako bi odražavala savremene obrazovne, kulturne, političke, socijalne i ekonomske izazove, u skladu sa Hamburškom deklaracijom i Belémskim okvirom za akciju, te pružila novu snagu obrazovanju odraslih,

Uzimajući u obzir da ova Preporuka postavlja opće principe, ciljeve i smjernice koje svaka država članica treba primjeniti u skladu sa njihovim socio-ekonomskim kontekstom, strukturama upravljanja i dostupnim resursima, s ciljem unapređenja stanja u oblasti učenja i obrazovanja odraslih na nacionalnom, regionalnom i internacionalnom nivou, te

Razmotrivši dokument 38 C/31 i pripadajući nacrt Preporuke za učenje i obrazovanje odraslih:

1. Usvaja aktualnu Preporuku za učenje i obrazovanje odraslih koja zamjenjuje Preporuku iz 1976., na dan 13. novembra 2015.;
2. Preporučuje državama članicama da primjene sljedeće odredbe poduzimajući adekvatne korake, uključujući zakonodavne i druge korake ukoliko je potrebno, u skladu sa konstitucionalnom praksom i strukturama upravljanja svake države, kako bi principi ove Preporuke stupili na snagu na njihovim teritorijama;
3. Također preporučuje da države članice predstave ovu Preporuku vlastima i tijelima nadležnim za učenje i obrazovanje odraslih, kao i drugim akterima u oblasti učenja i obrazovanja odraslih;
4. Nadalje preporučuje državama članicama da redovito izvještavaju o aktivnostima poduzetim u okviru implementacije Preporuke i to u vrijeme i na način koji se Preporukom propisuje.

I. DEFINICIJA I PODRUČJA

1. Učenje i obrazovanje odraslih su centralna komponenta cjeloživotnog učenja. Obuhvata sve oblike obrazovanja i učenja s ciljem participacije odraslih u društvu i svijetu rada. Označava cjelokupan proces formalnog, neformalnog i informalnog učenja, pri čemu odrasle osobe (prema definiciji „odrasle osobe“ koja se koristi u datom okruženju) razvijaju i obogaćuju sposobnosti za život i rad, što je u njihovom vlastitom interesu ali i u interesu njihovih zajednica, organizacija i društava. Učenje i obrazovanje odraslih uključuje kontinuirane aktivnosti i procese sticanja, priznavanja, razmjene i prilagođavanja sposobnosti. Obzirom da se granice „mladosti“ i „odraslosti“ u većini kultura pomjeraju, u ovom tekstu pojam „odraslih“ označava sve one koji učestvuju u učenju i obrazovanju odraslih, čak i ako nisu dostigli zrelost u pravnom smislu.
2. Učenje i obrazovanje odraslih je iznimno važan element za društvo koje uči, za stvaranje zajednica, gradova i regija koje uče, jer doprinose razvoju kulture učenja tokom cijelog života i revitaliziraju učenje u porodici, zajednici i drugim mjestima za učenje, kao i na radnom mjestu.
3. Učenje i obrazovanje odraslih obuhvataju širok spektar aktivnosti. One uključuju mnoge mogućnosti učenja za opismenjavanje i sticanje bazičnih vještina; za kontinuiran trening i profesionalni razvoj, te aktivno građanstvo, kroz oblike poznate kao učenje u zajednici, popularno ili liberalno obrazovanje. Učenje i obrazovanje odraslih nudi raznovrsne pravce i fleksibilne prilike za učenje, uključujući programe druge šanse za nadoknađivanje propuštenog u inicijalnom obrazovanju, te za osobe koje nikada nisu pohađale školu ili su prekinuli školovanje.
4. Pismenost je ključna komponenta učenja i obrazovanja odraslih. Podrazumijeva kontinuum učenja i nivoa napredovanja koji građanima omogućavaju participaciju u cjeloživotnom učenju, zajednici, radnom mjestu i širem društvu. Uključuje sposobnost čitanja i pisanja, identifikacije, razumijevanja, interpretiranja, kreiranja, komuniciranja i računanja, koristeći štampane i pisane materijale, te sposobnost rješavanja problema u okruženju „opterećenom“ tehnologijama i informacijama. Pismenost je ključno sredstvo unapređivanja ljudskog znanja, vještina i kompetencija za suočavanje sa sve većim izazovima i kompleksnosti života, kulture, ekonomije i društva.
5. Kontinuirani trening i profesionalni razvoj su temeljni element na kontinuumu učenja koji opskrbljuje odrasle sa znanjem, vještinama i kompetencijama za adekvatan odgovor na brze promjene u društvu i radnom okruženju. UNESCO-va Preporuka za tehničko i stručno obrazovanje i obuku (2015.) sadrži relevantne odredbe za ovu oblast.

6. Učenje i obrazovanje odraslih također uključuje prilike obrazovanja i učenja za aktivno građanstvo, poznato kao obrazovanje zajednice, popularno ili liberalno obrazovanje. Ovi pravci osnažuju ljude za aktivan angažman u pogledu socijalnih tema kao što su siromaštvo, ravnopravnost spolova, međugeneracijska solidarnost, socijalna mobilnost, pravda, jednakost, ekskluzija, nasilje, nezaposlenost, zaštita okoline i klimatske promjene. Također pomaže ljudima da vode pristojan život, u smislu zdravlja i blagostanja, kulture, duhovnosti, te na druge načine koji doprinose ličnom razvoju i očuvanju dostojanstva.
7. Informacione i komunikacijske tehnologije (ICT) imaju veliki potencijal za olakšavanje pristupa odraslim mnoštvu prilika za učenje, kao i za promociju jednakosti i inkluzije. One nude brojne inovativne mogućnosti za realizaciju cjeloživotnog učenja, oslobađanje od tradicionalnih formalnih struktura obrazovanja i individualizirano učenje. Mobilni uređaji, elektroničko umrežavanje, društveni mediji i online kursevi omogućavaju odraslima učenje u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu. Prednost informacionih i komunikacijskih tehnologija je i ta da olakšavaju pristup obrazovnoj ponudi i omogućavaju potpuniju integraciju u društvo osobama sa invaliditetom i drugim marginaliziranim i ranjivim grupama.

II. SVRHA I CILJEVI

8. Svrha učenja i obrazovanja odraslih je opskrbiti ljude vještinama neophodnim za ostvarenje njihovih prava i preuzimanje kontrole nad vlastitim životima. Učenje i obrazovanje odraslih promovira lični i profesionalni razvoj putem aktivnijeg angažmana u društvu, zajednici i okolini. Ono podstiče održiv i inkluzivan ekonomski rast i pristojnu perspektivu za rad i zapošljavanje. Zbog toga učenje i obrazovanje odraslih predstavlja ključno oruđe za suzbijanje siromaštva, unapređivanje zdravlja i blagostanja i doprinos održivom društvu koje uči.
9. Ciljevi učenja i obrazovanja odraslih su a) razvoj kapaciteta pojedinca da kritički razmišlja i da djeluje nezavisno i odgovorno; b) jačanje kapaciteta za prilagođavanje promjenama ali i oblikovanje promjena u oblasti ekonomije i svijeta rada; c) doprinos stvaranju društva koje uči, gdje svi pojedinci imaju priliku za učenje i ravnopravno učešće u procesima održivoga razvoja, kao i jačanje solidarnosti među ljudima i zajednicama; d) promoviranje mirnog suživota i ljudskih prava; e) poticanje stamenitosti u mladima i odraslima; f) podizanje svijesti o značaju zaštite okoline.

III. PODRUČJA DJELOVANJA

10. Ova Preporuka se naročito odnosi na sljedeća područja iz Belémskog okvira za akciju, usvojenog na Šestoj međunarodnoj konferenciji o obrazovanju odraslih (CONFINTEA VI): politika, upravljanje, finansiranje, participacija, inkluzija i jednakost, i kvalitet.

Politika

11. U skladu sa specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, Države članice trebaju razviti sveobuhvatne, inkluzivne i integrativne politike za različite oblike učenja i obrazovanja odraslih.
 - a) Države članice trebaju razviti sveobuhvatne politike koje tretiraju učenje u različitim oblastima, uključujući ekonomiju, politiku, društvo, kulturu, tehnologije i okolinu.
 - b) Države članice trebaju razviti inkluzivne politike usmjerene na potrebe svih odraslih u pogledu učenja, tako što će obezbijediti jednake mogućnosti pristupa obrazovnoj ponudi, kao i diferencirane strategije bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.
 - c) Države članice trebaju razviti integrativne politike koristeći interdisciplinarni i intersektoralni pristup i ekspertizu, obuhvatajući politiku obrazovanja i obuke, te vezane oblasti kao što su ekonomski razvoj, razvoj ljudskih resursa, rad, zdravlje, okoliš, pravda, poljoprivreda i kultura.
12. U svrhu razvoja politika učenja i obrazovanja odraslih, države članice bi trebale razmotriti:
 - a) jačanje ili kreiranje interministarskih foruma u svrhu artikuliranja uloge učenja i obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja, te njihovog doprinosa razvoju društva;
 - b) uključivanje svih relevantnih interesnih strana kao partnera u razvoju politika, uključujući parlamentarce, javne organe vlasti, akademsku zajednicu, organizacije civilnog društva i privatni sektor;
 - c) uspostavljanje odgovarajućih struktura i mehanizama za razvoj učenja i obrazovanja odraslih, osiguravajući pri tome da su razvijene politike dovoljno fleksibilne kako bi se mogle prilagođavati budućim potrebama, problemima i izazovima.
13. Kako bi se osiguralo povoljno političko okruženje, države članice trebaju razmotriti:

- a) podizanje svijesti o učenju i obrazovanju odraslih kao ključnoj komponenti prava na obrazovanje i jednoj od okosnica obrazovnog sistema i to kroz zakonodavstvo, institucije i kontinuirano političko zalaganje;
- b) poduzimanje mjera za pružanje informacija, motiviranje učenika i njihovo usmjeravanje prema relevantnim obrazovnim sadržajima;
- c) demonstraciju (kroz prikupljanje, analizu i diseminaciju primjera efikasnih politika i praksi) šireg značaja pismenosti, učenja i obrazovanja odraslih za društvo, kao što su socijalna kohezija, zdravlje i blagostanje, razvoj zajednice, zapošljavanje i zaštita okoline, a koji predstavljaju aspekte inkluzivnog, ravnopravnog održivog razvoja.

Upravljanje

14. U skladu sa specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, države članice trebaju razmotriti unapređivanje upravljanja oblašću učenja i obrazovanja odraslih, uključujući, između ostalog, jačanje ili uspostavljanje saradnje i participatornih procesa kao što su partnerstva više interesnih strana na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i internacionalnom nivou.
15. Države članice trebaju uspostaviti mehanizme i upravljati institucijama i procesima (na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou) koji su efikasni, transparentni, odgovorni i demokratični, te poticati partnerstva više interesnih strana. Države članice bi trebale razmotriti:
 - a) određivanje adekvatnih zastupnika interesnih strana i participaciju relevantnih interesnih strana u procesima razvoja politika i programa, s ciljem osiguravanja demokratskog upravljanja i responsivnost na potrebe svih učenika, naročito onih najranjivijih;
 - b) razvijanje partnerstava više interesnih strana, doprinoseći stvaranju povoljnih okolnosti za adekvatno upravljanje, uz angažman svih relevantnih aktera u učenju i obrazovanju odraslih iz javnih organa vlasti, organizacija civilnog društva i privatnog sektora (ministarstva, lokalna uprava, parlament, udruženja učenika, mediji, volonterske grupe, istraživački instituti i akademska zajednica, privatne fondacije, trgovinske i industrijske komore, sindikati, međunarodne i regionalne organizacije), uključujući one koji organiziraju procesa podučavanja i učenja i validiraju vještine na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i internacionalnom nivou;
 - c) diseminaciju rezultata i postignuća od šireg značaja, kako bi se isti mogli koristiti kao orijentaciona vrijednost .
16. Države članice trebaju razmotriti uspostavljanje fleksibilnih, responsivnih i decentraliziranih mehanizama i procesa na nacionalnom i lokalnom nivou. Ruralna i

urbana područja bi trebala imati inkluzivne i održive strategije, koje svakom pojedincu omogućavaju učenje i punu participaciju u razvojnim procesima.

17. Države članice trebaju razmotriti razvoj velikih i manjih gradova i sela koji uče, putem:
 - a) mobilizacije resursa za promociju inkluzivnog učenja;
 - b) revitalizacije učenja u porodicama i zajednicama;
 - c) olakšavanje učenja za i na radnom mjestu;
 - d) proširiti upotrebu modernih tehnologija za učenje;
 - e) unapređivanje kvaliteta i uspjeha u učenju;
 - f) podsticanje kulture učenja tokom cijelog života.

Finansiranje

18. Države članice trebaju obezbijediti i raspodijeliti dovoljno finansijskih sredstava za veću i uspješniju participaciju u učenju i obrazovanju odraslih, i to putem odgovarajućih mehanizama, uključujući međuministarsku koordinaciju, partnerstva i dijeljenje troškova.
19. Vlade imaju fundamentalnu ulogu u budžetiranju i raspodjeli sredstava u skladu sa njihovim socijalnim prioritetima (obrazovanje, zdravlje, sigurnost prehrambenih proizvoda, između ostalih) i poštujući principe podijeljene odgovornosti između vlada, privatnog sektora i pojedinaca. Države članice trebaju obezbijediti i raspodijeliti dovoljno sredstava za obrazovanje odraslih, u skladu sa nacionalnim potrebama. Potrebno je poduzeti neophodne mjere kako bi se raspoloživi resursi koristili na održiv, učinkovit, efikasan, demokratski i odgovoran način.
20. Trebaju se uložiti napori u definiranje strategije za mobilizaciju resursa iz svih relevantnih državnih sektora kao i drugih interesnih strana. Pismenost/opismenjavanje, kao temelj cjeloživotnog učenja i ključni uvjet za ostvarenje prava na obrazovanje, mora biti dostupno i besplatno. Nedostatak sredstava ne bi trebao biti prepreka pojedincima da participiraju u programima učenja i obrazovanja odraslih. Države članice trebaju razmotriti:
 - a) prioritizaciju ulaganja u pismenost i bazične vještine i kontinuirano učenje i obrazovanje odraslih;
 - b) podsticanje koordinacije između različitih ministarstava odnosno političkih oblasti (npr. ekonomski razvoj, ljudski resursi, rad, zdravlje, poljoprivreda, zaštita okoliša), što je ključno za optimizaciju korištenja resursa (isplativost i dijeljenje troškova) i maksimiziranje ishoda učenja;

- c) osigurati transparentnost raspodjele i korištenja sredstava, kako bi utrošak reflektirao prioritete određene u skladu sa rezultatima istraživanja trenutne situacije u obrazovanju odraslih.
21. Države članice mogu razmotriti i nuđenje sufinansiranja i određenih olakšica za participaciju u obrazovnim programima. Na primjer: individualni račun, subvencije (vaučeri, džeparac), podrška radnicima/uposlenicima koji odsustvuju s posla radi usavršavanja.

Participacija, inkluzija i jednakost

22. Države članice bi, u skladu sa njihovim specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, trebale razmotriti promociju participacije, inkluzije i jednakosti tako da nijedan pojedinac ne može biti isključen iz procesa učenja i obrazovanja odraslih, te da svaka žena i svaki muškarac imaju jednake mogućnosti za kvalitetno učenje, bez obzira na njihovo socijalno, kulturno, jezičko, ekonomsko, obrazovno i dr. zaleđe.
23. U svrhu povećanja dostupnosti i participacije, države članice bi, u skladu sa njihovim specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, trebale razmotriti uspostavljanje učinkovitih obrazovnih intervencija, naročito u pogledu dostupnosti, nezavisnosti, jednakosti i inkluzije. Posebnu pažnju treba posvetiti specifičnim ciljnim grupama u pogledu priznavanja njihovog doprinosa društvenom razvoju, poštujući pri tome kulturne i druge oblike različitosti, uključujući multijezičnost, te osigurati da se dodatne kvalifikacije ne samo validiraju nego i cijene u odnosu na primanja i status. Ovo implicira:
- a) uspostavljanje adekvatnih strategija za unapređenje dostupnosti ponude i poticaja, a time i participacije odraslih u aktivnostima učenja;
 - b) netoleriranje diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući starosnu dob, spol, etničku pripadnost, migrantski status, jezik, religiju, invaliditet/posebne potrebe, bolest, mjesto življenja, seksualni identitet ili orijentaciju, ekonomski status, izbjeglički status, zatvorsku kaznu, zanimanje ili profesiju;
 - c) posvećivanje posebne pažnje i poduzimanje mjera za unapređivanje dostupnosti kvalitetne obrazovne ponude marginaliziranim ili ranjivim grupama kao što su nepismeni pojedinci ili oni sa niskim stupnjem pismenosti, matematičke pismenosti i niskim stupnjem obrazovanja, ranjivim grupama mladih, doseljenicima na privremenom radu, nezaposlenima, pripadnicima etničkih manjina, urođeničkim skupinama, pojedincima sa invaliditetom, zatvorenici, starijim osobama, osobama ugroženim konfliktima ili prirodnim katastrofama, izbjeglicama, osobama bez državljanstva ili raseljenim osobama;
 - d) usmjeravanje na potrebe i težnje učenika kroz pristupe učenju odraslih koji poštuju i odražavaju različitost učenika u pogledu jezika i nasljedstva, uključujući

- kulturu i vrijednosti urođenika, te kojima se grade mostovi između različitih grupa i jačaju integrativni kapaciteti u zajednicama;
- e) posvećivanje posebne pažnje programima ili inicijativama koje promoviraju jednakost spolova;
 - f) stvaranje ili jačanje adekvatnih institucionalnih struktura, npr. komunalnih / lokalnih centara za učenje, koji će nuditi programe za učenje i obrazovanje odraslih i biti središte kako individualnog učenja tako i razvoja zajednice;
 - g) razvijanje visoko kvalitetnih centara za pružanje informacija i usmjeravanje, koji će olakšavati participaciju, ukazivati na koristi koje proizlaze iz učenja odraslih i osigurati veću usklađenost između zahtjeva pojedinaca i obrazovne ponude.
24. Države članice trebaju garantirati ravnopravne mogućnosti pristupa učenju i obrazovanju odraslih, zagovarati veću i kontinuiranu participaciju, kroz poticanje učenja tokom cijelog života i otklanjanje prepreka participaciji.

Kvalitet

25. Kako bi se putem periodičnog monitoringa i evaluacije utvrdila učinkovitost implementacije politika i programa učenja i obrazovanja odraslih, države članice bi, u skladu sa njihovim specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, trebale razmotriti:
- a) uspostavljanje mehanizama i/ili struktura koje će primjenjivati odgovarajuće kriterije i standarde kvaliteta, sukladno periodičnoj provjeri;
 - b) poduzimanje odgovarajućih mjera za praćenje rezultata monitoringa i evaluacije;
 - c) blagovremeno, pouzdano i valjano prikupljanje (objedinjavanje) i analiziranje podataka i diseminacija učinkovitih i inovativnih praksi u oblasti monitoringa i evaluacije.
26. Kako bi u svim relevantnim sferama osigurali kvalitet i transformativni potencijal obrazovanja odraslih, treba posvetiti pažnju relevantnosti, jednakosti, efektivnosti i efikasnosti učenja i obrazovanja odraslih. U tu svrhu države članice bi, u skladu sa njihovim specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, trebale razmotriti:
- a) usklađivanje ponude učenja i obrazovanja odraslih sa potrebama svih interesnih strana, uključujući potrebe na tržištu rada, putem kontekstualiziranih i usmjerenih na učenika, te kulturalno i jezički prikladnih programa;
 - b) osiguravanje poštenog pristupa, odnosno kontinuirane participacije i učenja bez diskriminacije u učenju i obrazovanju odraslih;
 - c) procjenu efektivnosti i efikasnosti programa putem mjerenja stupnja do kojeg su postignuti željeni ciljevi , uključujući usporedbu sa njihovim ishodima.

27. Države članice bi, u skladu sa njihovim specifičnim uvjetima, strukturama upravljanja i konstitucionalnim odredbama, trebale promicati fleksibilno i „glatko“ kretanje između formalnog i neformalnog obrazovanja i obuke, te u tu svrhu izgrađivati kapacitete za evaluaciju politika i programa.
28. Države članice bi trebala stvarati okruženje u kojem je kvalitetno učenje i obrazovanje odraslih moguće zbog mjera kao što su:
- a) razvoj prikladnih sadržaja i modusa nastave koristeći, po mogućnosti, maternji jezik, te usvajanje nastave usmjerene na učenika, uz podršku informaciono-komunikacijskih tehnologija i otvorenih obrazovnih resursa;
 - b) stvaranje pristojne infrastrukture, uključujući sigurnost prostora za učenje;
 - c) uspostavljanje alata i mehanizama i izgradnja kapaciteta za monitoring i evaluaciju u oblasti učenja i obrazovanja odraslih, uzimajući u obzir dubinu i širinu participacije, procesa učenja, ishoda i učinaka;
 - d) razvoj prikladnih alata za ispitivanje pismenosti;
 - e) uspostavljanje mehanizama za osiguranje kvaliteta, te monitoring i evaluaciju programa kao integrativnih komponenti sistema učenja i obrazovanja odraslih; postavljanje standarda kvaliteta, certificiranje održavanja standarda i informiranje javnosti o provajderima koji zadovoljavaju standarde;
 - f) unapređivanje obuke, kapaciteta, uvjeta zapošljavanja i profesionalizacije edukatora za odrasle;
 - g) osposobljavanje učenika za sticanje znanja, iskustava i kvalifikacija kroz fleksibilnu participaciju i akumuliranje ishoda učenja u različitim fazama. Ishodi učenja u neformalnom i informalnom učenju i obrazovanju odraslih trebaju biti priznati, validirani i akreditirani kao ravnopravni ishodima u formalnom obrazovanju (na primjer, u skladu sa Nacionalnim kvalifikacijskim okvirima), kako bi se omogućilo daljnje obrazovanje i pristup tržištu rada, bez sučeljavanja sa barijerom diskriminacije.

IV. MEĐUNARODNA SARADNJA

29. Kako bi se promicali razvoj i jačanje učenja i obrazovanja odraslih, države članice trebaju razmotriti povećanje saradnje između svih interesnih strana - uključujući organe vlasti, istraživačke institucije, organizacije civilnog društva, sindikate, razvojne agencije, privatni sektor i medije – bilo na bilateralnoj ili multilateralnoj osnovi, te unaprijediti interagencijsku saradnju Ujedinjenih nacija. Kontinuirana međunarodna saradnja implicira:
- a) promocija i stimuliranje razvoja unutar zemalja putem adekvatnih institucija i struktura, prilagođenih specifičnim okolnostima tih zemalja;

- b) kreiranje povoljne klime za međunarodnu saradnju u pogledu izgradnje kapaciteta u zemljama u razvoju u različitim oblastima učenja i obrazovanja odraslih; ohrabrivanje međusobne pomoći i saradnje između svih zemalja bez obzira na stupanj razvijenosti, kao i maksimalno korištenje prednosti mehanizama regionalne integracije u svrhu olakšavanja i jačanja tog procesa;
 - c) osiguravanje da se međunarodna saradnja ne svodi jedino na transfer struktura, kurikuluma, metoda i tehnika koje su nastale u drugim državama.
30. Države članice, kao dio međunarodne zajednice, trebaju razmotriti dijeljenje svojih iskustava, povećanje u unapređivanje pomoći u ostvarivanju saradnje, uzajamno pomaganje pri izgradnji kapaciteta u obrazovanju odraslih, uzimajući u obzir nacionalne prioritete. To implicira:
- a) poticanje redovne razmjene informacija, dokumenata i materijala vezanih za politike, koncepte, praksu i relevantna istraživanja, te razmjenu i saradnju stručnjaka na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Upotreba i transfer informacionih i komunikacijskih tehnologija treba biti maksimizirana, a mobilnost i razmjena učenika između država članica olakšana;
 - b) unapređivanje jug-jug, sjever-jug i triangularne saradnje, te davanje prioriteta zemljama sa najvećim obrazovnim deficitima, putem primjene saznanja iz međunarodnih izvještaja i istraživanja;
 - c) prikupljanje i predstavljanje podataka o učenju i obrazovanju odraslih, kroz i uz pomoć UNESCO-a, uključujući UNESCO Institut za cjeloživotno učenje (UIL, UNESCO Institute for Lifelong Learning) i uspostavljene mehanizme za izradu relevantnih izvještaja, kao što je Global Report on Adult Learning and Education (GRALE). Ovo implicira dalje jačanje međunarodnih mehanizama prikupljanja podataka zasnovanih na dogovorenim indikatorima i definicijama, uzdajući se u kapacitete zemalja za produciranje podataka, te diseminaciju podataka na različitim nivoima;
 - d) ohrabrivanje vlada i razvojnih agencija da podrže jačanje lokalne, regionalne i globalne saradnje i umrežavanje svih relevantnih interesnih strana. Ispitivanje načina na koji regionalni i globalni mehanizmi za finansiranje opismenjavanja i obrazovanja odraslih mogu biti uspostavljeni i ojačani, te kako postojeći mehanizmi mogu podržati gore pomenute međunarodne, regionalne i nacionalne napore;
 - e) ugrađivanje specifičnih klauzula (tamo gdje je prikladno) vezanih za obrazovanje odraslih u međunarodne sporazume o saradnji u oblastima obrazovanja, nauke i kulture, te promocija razvoja i podrške naporima koje Ujedinjene nacije i UNESCO ulažu u učenje i obrazovanje odraslih i ostvarenje Održivih razvojnih ciljeva Ujedinjenih nacija.